

Pudasjärven kaupunki
Tekniset palvelut
PL10
93101 Pudasjärvi
kirjaamo@pudasjarvi.fi

LAUSUNTO

20.8.2015

Dnro 735/2015

Asia: Paliskuntain yhdistyksen lausunto koskien Törrönkangas – Riekinkangas – Kirkonseutu osayleiskaavaehdotusta

Viite: Lausuntopyyntönnö 26.6.2015

TÖRRÖNKANGAS – RIEKINKANGAS – KIRKONSEUTU OSAYLEISKAAVA

Kaavaehdotus

Suunnittelualue sijaitsee Pudasjärven keskustan pohjoispuolella. Törrönkankaan osa-alue sijaitsee Kivarinjoen/Kivarijärven ja Pudasjärven välissä noin 2,5-5 km etäisyydellä kaupungin keskustaaajaman Kurenalan valtatie pääliittymästä. Suunnittelualan Riekinkankaan ja Kirkonseudun osa-alueet sijaitsevat suunnittelualan länsiosassa, mistä keskustaaajaman Kurenalan pääliittymään on noin 6,5-8 km. Suunnittelualan laajuus on noin 961 ha ja se on laadittu maankäyttö- ja rakennuslain (MRL 132/1999, 72§) mukaisesti niin, että osayleiskaavaa voidaan käyttää rantavyöhykkeellä rakennuslupan perusteena.

Kaavaselostuksessa kerrotaan, että Törrönkankaan ja Jyrkkäkosken alueen maankäytön yleissuunnittelu käynnistettiin, koska nähtiin, että alueella on useita, osin ristiriitaisia toimintoja ja tulevaisuuden tarpeita sekä aluevarauksia. Riekinkankaan ja Kirkonseudun osalla puolestaan nähtiin tarve tarkastella nykyisen rakenteen täydennysrakentamismahdollisuuksia ja suhdetta kulttuurihistoriallisesti arvokkaaseen ympäristöön Pudasjärven kirkon ympäristössä sekä valtakunnallisesti arvokkaalla Aittojärvi-Kyngäs maisema-alueella.

Osayleiskaava sijoittuu Pudasjärven paliskunnan alueelle. Riekinkankaan ja Törrönkankaan kangasmaastot ovat etenkin syksyisin poroille kiinnostavia laidunalueita ja ne kulkeutuvat Livojokivartta seurailleen alueelle. Ongelmilta ei ole välttytty eri toimijoiden kesken. Ristiriitoja, joita on jo aiemmin syntynyt poronhoidon ja muiden toimijoiden välillä, ja joita on odotettavissa kyseisen kaavan vahvistumisen jälkeenkin, ei ole käsitelty tai ennakoitu kaavassa lainkaan.

Kaavoittajalla alueiden käytön suunnittelun pääasiallisena toteuttajana on paljon vastuuta. Kyse on erilaisten maankäytöllisten tavoitteiden ja tarpeiden yhteensovittamisesta. Onnistunut kaavoitustyö edellyttää suunnittelualaaseen liittyvien eri tavoitteiden ja tarpeiden selvittämistä; kaikkien osapuolten kuulemista. Poronhoitoalueella erilaisten toimintojen onnistunut yhteensovittaminen on elinkeinon

toimintamahdollisuuksien kannalta äärimmäisen keskeinen asia. Uusia kaavamääräyksiä voidaan antaa tukemaan, selventämään ja ilmentämään poronhoitoalueella olemassa olevia käytäntöjä ja pelisääntöjä. Ensisijainen ohjauskeino poronhoitoon liittyen on poronhoitolaki, kaavamerkinnät ja -määräykset eivät mene erityislainsäädännön edelle, mutta ne tulkitsevat ja tukevat näitä ohjauskeinoja.

Kaavoituksen poronhoidolle aiheuttamien vaikutusten selvittäminen edellyttää asianosaisen paliskunnan osallistamista kaavoitusprosessiin. Lausuttavana olevasta kaavaehdotuksesta ei ole pyydetty lausuntoa paliskunnalta, eikä kaavan vaikutuksia paliskunnan poronhoitoon ole selvitetty.

Poronhoidon huomioiminen kaavoituksessa

Poronhoito on merkittävä ja pitkän historian omaava maankäyttömuoto koko poronhoitoalueella. Eri-tyisesti pienemmissä kylissä se on tärkeä työllistäjä ja kylien elinvoimaisuuden ylläpitäjä. Se on vanhin Pohjois-Suomessa edelleen harjoitettavista elinkeinoista.

Poronhoitolaki (PHL 848/1990) tulee ottaa huomioon kaavoituksessa ja muussa poronhoitoalueella tapahtuvassa toiminnassa. Poronhoidon kannattavuuden edellytys on vapaa laidunnusoikeus (PHL 3 §). Vapaa laidunnusoikeus on ikiaikainen nautintaoikeus, joka on tarkoitettu ja tunnustettu pysyväksi oikeudeksi. Se on voimassa kaikkialla poronhoitoalueella maan omistus- ja hallintaoikeudesta riippumatta. Se tarkoittaa porolle oikeutta ottaa ravintonsa vapaasti luonnosta, poikkeukset tähän on lueteltu laissa. Poronhoitolain 53 § puolestaan velvoittaa viranomaisen neuvottelemaan asianosaisen paliskunnan kanssa valtion maita koskevien hankkeiden yhteydessä, mikäli ne vaikuttavat olennaisesti poronhoidon harjoittamiseen. Lisäksi valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet (VAT) osana maankäyttö- ja rakennuslain (MRL 132/1999) mukaista alueidenkäytön suunnittelujärjestelmää, turvaavat poroelinkeinojen alueidenkäyttöllisiä edellytyksiä.

Poronhoito on toiminta-alueellaan laaja-alainen maankäyttäjät. Kaikki muu maankäyttö poronhoitoalueella vaikuttaa enemmän tai vähemmän poronhoidon harjoittamisen edellytyksiin. Poronhoitoalueella maankäytön yhteensovittaminen on siis äärimmäisen keskeinen kysymys. Myös muualla kuin suoraan valtion mailla tapahtuvalla maankäytöllä on yleensä jonkin asteisia vaikutuksia paliskunnan toimintaedellytysten jatkuvuuteen. Tästä syystä poronhoitoalueella maankäytön suunnittelua on suositeltavaa toteuttaa erilaisilla osallistavilla suunnittelu- ja neuvotteluprosesseilla.

Valtakunnallisilla alueidenkäyttötavoitteilla (VAT) varmistetaan valtakunnallisesti merkittävien asioiden huomioiminen kaavoituksessa ja valtion viranomaisten toiminnassa. Maakunnan suunnittelussa ja muussa alueidenkäytön suunnittelussa on huolehdittava valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden toteutumisen edistämisestä (MRL 24.2 §). Velvoite koskee oikeudellisesti kaikkea kaavoitusta.

Kaavoituksen alkuvaiheessa tulee tunnistaa suunnittelua koskevat VAT:et. VAT:n soveltamisen suhteen on huomattava, että erilaisia alueidenkäytön tavoitteita ei ole asetettu keskinäiseen tärkeysjärjes-

tykseen. Ne ovat keskenään lähtökohtaisesti samanarvoisia, jolloin ratkaisut on pyrittävä hakemaan sillä tavoin ja niistä vaihtoehdoista, joissa kaksi tai useampaa tavoitetta voi toteutua mahdollisimman hyvin. Mahdolliset ristiriidat on perusteltava huolellisesti kaavaselostuksessa.

Yleiskaavoituksella ohjataan yhdyskuntarakennetta. Yleiskaavassa suunnittelun tarkkuus mahdollistaa poronhoitoon liittyvien alueidenkäyttöratkaisujen tekemisen. Yhdyskuntarakenteeseen liittyvillä ratkaisuilla on usein huomattavaa vaikutusta poronhoidon harjoittamiseen, useimmiten erilaisen häiriövaikutuksen yleistymisen vuoksi. Häiriövaikutus voi tulla esimerkiksi rakentamiseen varattavien alueiden sijainnin, riittämättömien rakentamiselta poissuljettujen alueiden tai liikenteeseen liittyvien aluevarausten ja liikennealueiden käytöstä aiheutuvien häiriöiden muodossa. Yleiskaavassa tulee tunnistaa suunniteltavan alueen rooli poronhoidossa ja tehdä sen mukaisesti tarpeelliset aluevaraukset ja määräykset.

Kaikessa kaavoituksessa on lähtökohtana erilaisten alueidenkäytön intressien ja tarpeiden yhteensovittaminen. Kaavoitusprosessit toimivat alueidenkäytön suunnittelun vuorovaikutteisuuden välineenä. Kaavoilla on oikeusvaikutuksia. Poronhoitoalueella vuorovaikutteisuutta on käytännössä toteutettu erilaisilla osallistavilla suunnittelu- ja neuvotteluprosesseilla. Kaavoituksessa tulisi lisäksi hyödyntää olemassa olevaa paliskuntien paikkatietoaineistoa, joka kertoo poronhoidon keskeisistä laidun- ja toiminta-alueista.

Yksityiskohtaisemmat huomiot

Kaavan vaikutuksia poronhoitoon ei ole selvitetty. Suunnittelualueen kangasmaat ovat porojen syysajan laitumia. Samoilla alueilla on vakituista asutusta ja monenlaista muutakin toimintaa, eikä alueella ole välttytty ristiriidoilta. On hyvin todennäköistä, että uusilla asuinalueilla syntyy ongelmia asukkaiden ja poronhoitajien välille. Vakituisten asuntojen osalta voi tulla korvausvaatimuksia ja -velvoitteita paliskunnalle. Mahdollisen aitaamisen myötä menetetään myös laidunalueita. Tällaisia ongelmia asukkaiden sekä muiden toimijoiden ja poronhoitajien välille olisi kaavoituksessa syytä pyrkiä tunnistamaan ja ennalta ehkäisemään. Yhteistyössä toimijoiden kesken olisi etsittävä parhaita ratkaisuja ongelmatilanteisiin.

Kaavaselostuksessa poronhoidon merkitys alueella historiallisesti merkittävänä elinkeinona mainitaan, mutta sen merkitys nykypäivänä unohdetaan. Kaavakartan yleismääräyksissä ja kaavaselostuksessa olisi aiheellista huomioida porotalous. Kaavakartan yleismääräyksiin voisi lisätä: "Rakennettaessa poronhoitoalueella on huomioitava poronhoitolain 3 §:n takaama porojen vapaa laidunnusoikeus." Kaavan sijoittuminen poronhoitoalueelle ja Pudasjärven paliskunnan alueelle tulisi mainita kaavaselostuksessa. Kaavaselostuksessa olisi hyvä avata poronhoitolain takaaman vapaan laidunoikeuden merkitystä hieman enemmän. Samalla voisi kuvata, millainen elinkeino poronhoito on, niin paikallisesti kuin laajemminkin.

Poronhoitoon kohdistuvia vaikutuksia selvitettyä tulisi asiassa kuulla paliskuntaa, joka on oman alueensa poronhoidon asiantuntija. Nyt käsitteillä olevasta kaavasta ei ole neuvoteltu asianosaisten paliskunnan kanssa. Paliskuntaa ei ole muillakaan tavoin kuultu: luonnoksesta tai ehdotuksesta ei ole pyydetty lausuntoja paliskunnalta. Suunnittelualueelle sijoittuu jo nykyään monenlaista toimintaa, on selvää, että jatkossakin vaikutuksia poronhoidon kannalta on; näitä olisi hyvä ennakoita ja miettiä paliskunnan kanssa yhteisiä pelisääntöjä, sekä keinoja parantaa eri toimijoiden välistä kommunikaatiota.

Pudasjärven kaupungin tulisi jatkossa ottaa poronhoito kaikessa kaavoituksessa paremmin huomioon. Näin tarpeettomia ristiriitoja voidaan pyrkiä vähentämään ja ennaltaehkäisemään.

Lisätietoja porotaloudesta ja siihen kohdistuvien vaikutusten arvioinnista saa Paliskuntain yhdistyksen *Opas poronhoidon tarkasteluun maankäyttöhankeissa* –oppaasta (http://paliskunnat.fi/poroyva/PoroYVA_2014_FI_web.pdf) sekä Paliskuntain yhdistykseltä (www.paliskunnat.fi).

Paliskuntain yhdistys näkee hyvänä keinona sekä alueiden käytön ohjaukseen, että yleiseen tiedottamiseen, lisätä kaavakarttojen yleismääräyksiin rakennuspaikkojen sijoittelun osalta määräys: "Rakennettaessa poronhoitoalueella on huomioitava poronhoitolain 3 §:n takaama porojen vapaa laidunnusoikeus." Kaavaselostuksessa on syytä kertoa tarkemmin, mitä vapaa laidunnusoikeus käytännössä tarkoittaa ja mihin se perustuu.

Pudasjärven paliskunnalle on turvattava tiedon kulku alueella tapahtuvaan kaavoitukseen liittyen. Kaavoituksesta aiheutuvien vaikutusten arvioinnin sekä haittojen ja ristiriitojen ennakoimiseen ja ehkäisykeinoihin liittyen olisi kuultava paliskuntaa.

Paliskuntain yhdistys esittää Pudasjärven kaupungille yhteistyötä poronhoidosta ja porovahinkojen estämisestä kertovan tietopaketin koostamisessa uusien tonttien haltijoille. Uusien tonttien luovutusasiakirjoissa olisi hyvä maininta tontin sijaitsemisesta poronhoitoalueella.

PALISKUNTAIN YHDISTYS

Anne Ollila
toiminnanjohtaja

sh/ao